

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

СИСТЕМА РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ПЕДАГОГІЧНО
ЗАНЕДБАНИМИ ДІТЬМИ

Кваліфікаційна робота (проект)

На здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
203 групи

Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної (наукової)

Програми Початкова освіта

Кравченко Богдана Олександрівна

Керівник: д.пед.н., професор

Андрієнський Б.М.

Рецензент: д.пед.н., доц. Примакова В.В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЗАНЕДБАНОСТІ УЧНІВ.....	5
1.1. Основні причини, що призводять до виховання педагогічної занедбаності учнів.....	5
1.2. Типи класифікацій педагогічної занедбаності дітей	7
РОЗДІЛ 2.РОБОТА З ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИМИ ДІТЬМИ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ РОБОТИ ШКОЛИ.....	10
2.1. Сухомлинський В.О. про виховання педагогічно занедбаних дітей та підлітків.....	10
2.2. Робота вчителя з педагогічно занедбаними дітьми.....	15
2.3. Дослідження проблеми педагогічної занедбаності дітей в школі.....	19
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25
ДОДАТОК А.....	27
ДОДАТОК Б.....	30

ВСТУП

На сьогоднішній день в сучасній школі виникають проблеми з антисоціальною поведінкою учнів. Педагогічний досвід говорить, що більшість учнів стають важковиховуваними. Такий різновид дітей поділяють як на учнів та підлітки з нестандартною поведінкою або на педагогічно занедбаних.

В процесі оволодіння важковиховуваного учня бажано знати його рівень готовності до перевиховання. Деякі учні каються за свої помилки та мають бажання змінитися, виправитися. Інші теж розуміють свої помилки, але не мають прагнення стати ліпшими, змінитися, нічого для цього не роблять. Наступні злі на всіх, мають відчуття недовіри до педагогів та рідних, активно суперечать направию на них в цілях виховного впливу. А інші можуть бути скритими, ззовні піддатливими, але внутрішній перешкода залишилася. Коли класовод буде знати відношення учня до однокласників, вчителів, рідних, до себе, до його негативних дій тоді можна правильно базувати розвиток перевиховання.

В період оволодіння педагогічно занедбаної особистості проявляється його роль в групі, відношення з його учасника, позиція до педагогів та рідних.

Педагогів має інтересувати ефективність виховної роботи, яка спрямована на перевиховання занедбаних дітей, нахил на їх обізнаність і поведінку. Головним є не тільки, які зміни відбулися з учнем і в якій мірі, а й за рахунок якого впливу вони трапилися і чи відповідають завданням перевиховання.

Оволодіння знаннями про педагогічно занедбаними учнями можуть ускладнюватися деякими несприятливими положеннями: деякі учні маскують свої справжні мотиви поведінки, вподобання та інтереси, в інших тяжко виявити добродесні риси, які занадто виражені негативними якостями. Таким чином класний керівник має вміти об'єктивно визначати індивідуальні властивості цієї категорії неповнолітніх.

Враховуючи актуальність даної проблеми, ми вибрали таку тему дипломної роботи: «Система роботи класовода з педагогічно занедбаними дітьми».

Об'єкт дослідження – виховний процес в школі.

Предмет дослідження – педагогічні умови роботи з педагогічно занедбанними учнями початкових класів.

Мета дослідження – розглянути головні причини педагогічної занедбаності молодших школярів, і проаналізувати роботу вчителя з важковиховуваними учнями початкових класів.

Згідно з метою і предметом дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретико – методичні основи педагогічної занедбаності учнів
2. Знати основні причини, що призводять до виховання педагогічної занедбаності учнів.
3. Охарактеризувати типи класифікацій педагогічної занедбаності учнів.
4. Вивчити роботу вчителя з педагогічно занедбанними дітьми

Методи дослідження – теоретичний аналіз наукових літературних джерел, синтез, порівняння, узагальнення, спостереження, бесіда.

Практичне значення – зумовлюється опрацюванням і перевіркою методичних рекомендацій щодо роботи з важковиховуваними учнями.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО – МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЗАНЕДБАНОСТІ УЧНІВ

1.1. Основні причини, що призводять до виховання педагогічної занедбаності учнів

Багато відомих педагогів в своїх роботах опрацювали вагому роботу труднощів, пов'язаних з вихованням та навчанням підростаючого покоління. Бо це проблема сімейного виховання, оскільки: «сім'я...- це первинний осередок багатогранний, людських відносин – господарських, моральних, духовно – психологічних, естетичних також виховних. Однак могутньою виховною та облагороджуючою силою для дітей вона стає тільки тоді, коли батько і мати бачать високу мету свого життя, живуть в ім'я високих цілей, що звеличують їх в очах дитини» [13].

Багато освічених психологів та педагогів говорять, що причинами пропусків та правопорушення неповнолітніх є відхилення в поведінці, ігровій, навчальної та в інших видах діяльності, які можна помічати в дошкільному та молодшому шкільному віці. Це все починається ще з дитинства і призводить до порушення дисципліни.

Результатом неправильного підходу до навчання та перевиховання важковиховуваних дітей виступає довготривалий несприятливий для розвитку особистості стан дитини. В свою чергу ці проблеми характеризуються серйозними та різними соціальними відхиленнями, наприклад, як бродяжництво, алкоголізм, наркоманія, правопорушення, аморальна поведінка і т.д. У відношенні до таких дітей потрібно підбирати спеціальні заходи підтримки, які повинні надати допомогу тій чи іншій дитині.

В педагогічному словнику С.М. Кірова це ж поняття розглядається як: «відхилення від норми в поведінці особистості, обумовлене недоліками виховання.

Основними причинами є відсутність правильного виховання в сім'ї, періодична зміна школи, вчителів, негативний вплив вулиці» [1].

Педагогічна занедбаність описується як відхилення від норми в поведінці, навчальній діяльності, викликаний недоліками виховання.

Як показують дослідження появи педагогічної занедбаності учнів є:

- Упущення наступності в діяльності дитячого садка і батьків, які розвивають, виховують дитину вдома;
- Відсутність ранньої психолого – педагогічної діагностики відхилень у поведінці;
- Несвоєчасне розкриття в дитини позитивних та негативних якостей;
- Дефіцит захисту і наданням допомоги дитині в процесі її розвитку [4].

Причини, які мають певний вплив на формування особистості педагогічної занедбаності учня можуть класифікувати як соціальні та біологічні. Головними є соціальні причини. Більшість дітей, які є педагогічно занедбаніми мають здоровий психічний та фізичний стан. Проступки та порушення поведінки стали для них постійними, обернулись у норму поведінки.

Між учнем та вчителем виникає стійкий психологічний перешкода. Дивлячись на їх дії це ще не злочинці, але мінімальний зовнішній негативний вплив може статися причиною до правопорушення, важковиховуваний переступає до групи правопорушника, а потім і до лиходія.

На даний час збільшилось кількість так званих проблемних сімей, де можуть обоє батьків вживати алкоголь, наркотики, схильні до кримінальних дій, суворості. Саме з таких проблемних сімей виникають важкі діти, які можуть нести серйозну загрозу навколишньому світу. В таких дітей немає почуття батьківської домівки, психологічної безпеки в сім'ї, сподівання бути почутими, мрії ділитися з рідними своїми втіхами, та не отримання підтримки у важку хвилину.

З точки зору С.Виготського існує приблизно 150 причин, які мають вплив на формування особистості, заявляв, що розвиток дитини відображає індивідуальну реакцію на умови [4].

Мотивами відхилень у поведінці учнів є такі впливи:

- втрата зацікавленості до школи;
- важка життєва ситуація;
- негативне мікросоціальне середовище;
- розлади патології мозку;
- ускладнення адаптації до шкільного життя. Головний ще генетичний фактор. Вплив всіх умов можна висвітлити у взаємозв'язку, а не впливом якогось одного фактору [4].

З точки зору деяких педагогів дитина не народжується важкою, цьому спричинені усілякі фактори, такі як, недоречне виховання, психолого – педагогічної нестійкості родини, шкідливих пропозицій, які охоплюють дитину ще з ранньому періоді, від народження і приблизно до восьми років. Саме в таких час для дитини починається стан деформації особистості, і під впливом недоречних умов, стаються згубні наслідки для процесу розвитку і вдосконалення.

1.2. Типи класифікацій педагогічної занедбаності дітей

Як показує аналіз відповідних літературних джерел, є різноманітні типи класифікацій педагогічно занедбаних дітей.

Наприклад, Невський А. класифікує поведінку учнів і поділяє їх на:

- важковиховуваних;
- педагогічно занедбаних;
- підлітків – правопорушників;
- неповнолітніх злочинців [5].

Т.В. Писарева характеризує типи «важких» дітей, опираючись на внутрішній позицій важковиховуваних щодо їх статусу в учнівському колективі й сім'ї.

1. Підліток, який незадоволений своїм становищем у сім'ї.
2. Підліток, який незадоволений своїм становищем у дитячому колективі.
3. Підліток, в міжособистісних стосунках якого переважають зв'язки з дезорганізаторами.
4. Підліток з ослабленою психікою, який пережив драму в сім'ї.
5. Жвавий за темпераментом учень, у якого надмірна енергія не знайшла цілеспрямованого застосування [5].

Формування особистості важковиховуваних дітей відбувається у сприятливому оточенні. У цих дітей домінують добрі потреби до громадського спілкування, необхідність до роботи, праці. Мають перевагу соціальні сприятливі інтереси, хоча правомірні шляхи їх задоволення обмежені. Звичка дотримання безцільного проведення часу виражена погано. Такі учні мають середній рівень розумової діяльності, мають позитивне ставлення до навчання, друзів серед однокласників. Мала частка цих підлітків є ізольованою. Злочин для таких учнів є несподіваною ситуацією, яка може статися завдяки випадковій обставині. Ці учні потребують щирих бесід, підтримки зі сторони батьків, допомозі у виборі пізнавальних, трудових видів діяльності [3].

Наступний тип учнів формуються в докільлі з невагомим відхиленням. Відрізняються тим, що люблять проводити безкорисно свій вільний час, бродяжництво. Спостерігається середня зацікавленість до навчання, послаблена працездатність. В класі таких учнів принижують, недооцінюють, друзів немає. Педагогічно занедбані учні потрапляють в колектив з негативним направленням, де їм дають роль виконавців. Ці діти швидше за все вживають наркотичні препарати. Більшість виправдовують свою негативну поведінку та без наполягання спонукають до трудової діяльності. На їхню думку це спосіб самостверджуватися, здатність виробляти та виховувати свої професійні навички. Цей тип учнів мають потребу та контроль серед дорослих. Класоводу доречно знати місце перебування цих учнів,

коли, де із ким проводить свій час школяр також допомагати батькам у вихованні підлітка [4].

Підлітки – правопорушники формуються у несприятливому середовищі. Ці підлітки мають намір до вживання спиртних напоїв. Палке бажання до самостійності, агресії, втручання в бійки та наслідують негативні манери дорослих. В таких учнів спостерігається низька працездатність. Легко ідуть на конфлікт з оточуючими людьми. Іноді показують себе у ролі лідера, хоча часто є зачинателем різних правопорушень. Дотримуються правила «сам за себе». Важковиховані підлітки проявляють трудову діяльність, бачать в цьому суть самоствердження, варіант заробітку коштів. Таких учнів слід приєднувати до госпрозрахункової сфери, пробувати розкривати до них чуйність та увагу, не дивлячись ні на які обставини проводити з таким учнями бесіди, заняття, щоб допомогти їм втратити жагу до використання наркотичних та спиртних засобів [4].

Учні останнього типу мають примітивні проблеми. Вони прагнуть до задоволення власних потреб, ігноруючи суспільні інтереси. Такі учні в основному другорічники та невстигаючі. Несприятливо і навмисно впливають на однокласників. Підлітки цього типу є лідерами колективу, в яких створюються інші протизаконні групи. Деякі учні цього типу відвідують спеціальні школи. В яких з боку педагогічного колективу спостерігається суворий контроль. Таких учні слід при першій змозі працевлаштувати.

Зазначені вище типи у чистому вигляді трапляються рідко, частіше трапляється та спостерігаються змішані типи.

За статистикою, 15% підлітків у протизаконні вчинки потрапляють за допомогою дорослих або зі своїми однолітками, найлегше цьому піддатливі важковиховані учні.

В сучасному світі збільшується кількість родин з низькими виховним потенціалом. Причина тому є матеріальна зневіра. Деякі проблеми з вихованням зустрічаються в сім'ях з достатнім матеріальним достатком. Головний мотив це послаблення чи брак нагляду з боку батьків. Через це можуть розвиватися психічні розлади.

РОЗДІЛ 2

РОБОТА З ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИМИ ДІТЬМИ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ РОБОТИ ШКОЛИ

2.1. Сухомлинський В.О. про виховання педагогічно занедбаних дітей та підлітків

Видатний педагог, письменник, людина, яка внесла величезний внесок у розвиток педагогіки, чий висловлювання і рядки з книг стали крилатими виразами – Василь Олександрович Сухомлинський.

У своїх відомих творах висвітлив великий діапазон проблем, пов'язаних з вихованням молодого покоління. В.О. Сухомлинський говорив: «у хорошій сім'ї, де батько і мати живуть в злагоді, де панують тонкі відносини чутливі до слова, до думки і почуття, до погляду і найменшого відтінку настрою, у відносинах добра, злагоди, взаємної допомоги й підтримки, духовної єдності й щирості, довір'я і взаємної поваги батьків, перед дитиною якраз і розкривається все те, на чому утверджуються її віра в людську красу, її душевний спокій, рівновага... Якщо ця віра зруйнована, в дитячу душу вриваються трагедія, горе. Нема нічого небезпечнішого для сім'ї, для школи, суспільства, ніж дитина – стражденна, нещасна – на руїнах своєї віри» [14].

Сухомлинський був переконаний, що порушення психологічних відносин з дорослими людьми, з рідними найсильніше переживають діти, які беруть початок у розумінні суперечності в житті старших: «...Підлітковий вік – це надзвичайно важливий період становлення громадянина, період, коли світ турбот, тривоги, хвилювань, трудів і сподівань Батьківщини входить у людське серце особливо бурхливо і яскраво. І від того, що саме увійде в серце наших дітей у цей період, залежить, якими людьми стануть вони...» [15].

Сучасна освіта повинна визначити підходи для врятування найкращого з педагогіки української традиційної сім'ї, надати ефективну допомогу проблемним родинам, надати допомогу та поміч занедбаним і незахищеним дітям, через те що:

«у деяких сім'ях батькам зовсім байдуже, що роблять, чим займаються діти, ким вони стануть у майбутньому. Моральні вади, що панують в цих сім'ях, завдають глибокої травми дітям, їх треба відгородити від потворного впливу середовища, оточити атмосферою чесності, правдивості, людяності» [15].

Пропозиції, як вирішити певну кількість позначених проблем, можемо віднайти в педагогічній спадщині видатного педагога, чиї думки на сімейне виховання неодноразово накопичувалися, удосконалювалися і на сьогоднішній час не позбуваються своєї цінності й актуальності.

В.О. Сухомлинський умів помічати найтипівіші недоліки сімейного виховання.

Обґрунтованою є міркування, що важка дитина – це мала людина, в якій ретельно виникають різноманітні причини відхилення в духовному та розумовому розвитку. «Найголовніше, чого не вистачає важким дітям у сім'ї – це людської турботи, ласки, доброти. Байдужість і егоїзм батьків роблять їх жорстокими, калічать дитячу душу» (В.Сухомлинський) [15].

Педагог стверджує, що «Важка дитина – це дитя пороків батьків, зла сімейного життя; це квітка, яка квітує в атмосфері безсердечності, неправди, обману, презирства до людей. Всі без винятку важкі діти – це діти, які в рідній сім'ї відчують, що вони нікому не потрібні – ні матері, ні батькові. Або ж відчують, що батько завдає матері великого горя, і мама каже: нема в світі правди, нема нічого святого. Вони, ці діти, не знають людських радощів, і в цьому їхня трагедія, моральне нещастя. Вони не знають ласкавих обіймів, засинають вони з тривожною дитячою думкою про свої образи й біль та здригаються уві сні» [15].

В кінцевому підсумку байдуже ставлення старших, негаразди сімейних відносин створюють дітей важкими. Впливає комплекс причин, дитина відходить від впливу виховання відразу в масовому ланці і попадає до центру активних негативних чинників. Аморальне відношення зі сторони дорослих, відрозливий сімейних побут і чорні сторони внутрішньосімейних взаємин роблять дітей важкими. Функціонує комплекс мотивів, дитина виривається зі сфери виховання і

одразу влучає до зони енергійних негативних чинників. Дитина стає педагогічно занедбаною. Такий термін в сучасній педагогіці, дуже точно демонструє роль таких дітей у системі виховання.

В.О. Сухомлинський аргументував педагогічні положення, за якими можливо досягти виховної мети: «Найголовніше, що треба утвердити в душі дитини, яка бачить у сім'ї неправду, брехню, лицемірство, -- це віру в людську красу, торжество добра, справедливості. Дитина, серце якої доторкнулося до темних сторін життя і затремтіло в розгубленості, повинна переконатися, що світлого, красивого, правдивого, життєрадісного в житті незрівнянно більше, ніж темного й потворного і що боротьба за людську красу дає величезне щастя... Я глибоко переконаний, наскільки важлива для важких дітей проста людська бесіда, в якій би дитина відчула, що вихователь ставиться до неї, як до рівної людини, ділиться своїми думками і почуттями» [15].

Видатний педагог давав пораду серйозно, пильно, витривало опрацьовувати, володіти розумовим, емоційним, моральним розвитком дитини, намагатися знаходити фактори, за яких дитина стала важкою. Використовувати такі виховні впливи, які б впливали на складність та особливість індивідуальної людини, різноманітно гальмують грубість, неповага, покара, тому що «якщо дитина зазнала потрясіння, пов'язаного з покаранням, в її душі послаблюються внутрішні сили, які самою людською природою призначені для самовиховання. Чим більше покарань і чим вони жорстокіші, тим менше самовиховання. Покарання, тим більше, якщо справедливість його сумнівна (а саме так і є в переважній більшості сімейних конфліктів), огрублює людську душу, оздоблює її. Людина, яка зазнала покарань у дитинстві, в підліткові роки не боїться ні дитячої кімнати міліції, ні суду, ні виправно-виховної колонії» [14]. Крім того «покарання не є чимось невідворотним. Потреба в покаранні не виникає там, де панує рух взаємного довір'я і теплоти, де дитина змалку тонко відчуває поруч із собою людину - з її думками й переживаннями, радощами і горем; де з перших кроків свого свідомого життя дитина вчиться керувати своїми бажаннями» [14].

Василь Олександрович підсумував, що нема такої обставини, яка б визнавалася безвихідною, нема дитини, яка б не погоджувалася з педагогічним впливом. Яким би педагогічно занедбаним не був учень, він не безнадійний, а тільки полягає особливого ставлення, спостереження, витривалості, душевного спокою.

Надзвичайно великий вплив на педагогічно занедбаних учнів, визначав видатний педагог – це слово. «Ми, - писав він, - надаємо дуже великого значення тому, щоб моральна ідея, розкрита перед розумом і серцем вихованця в яскравих, хвилюючих словах, живих образах, пробуджувала глибокі морально-естетичні почуття» [14].

Важкі учні переважно виділяються негативним відношенням до читання, невпорядкованість до читання та малою зацікавленістю культури читацьких вподобань. Говорив В.О. Сухомлинський: «чим важче дитині, тим більше, здавалося б, непереборних труднощів, на які натрапляє вона в навчанні, тим більше їй треба читати. Читання вчить її мислити, мислення стає стимулом, що пробуджує силу розуму. Книжка й жива думка, пробуджена книжкою, є найсильнішими засобами, які запобігають зубрінню – великому злу, що отуплює розум» [14].

Також важливе значення для підлітка є самовиховання. Тому що людина не тільки є об'єктом виховання. В.О. Сухомлинський вважав самовиховання сильним фундаментом. Ні один не спроможний виховати людину, якщо вона сама себе не виховує. «Це той найтонший вузол усіх пристрастей і дум людських, в якому доторкаються й сплітаються обов'язок і дисципліна, вимогливість до себе і совість, радість буття і непримиренність до зла, почуття власної гідності і справжня людська велич» (Сухомлинський В.О.) [14].

Є досить багато наслідків появи важковиховуваних дітей. Загальний план виховного впливу на важких дітей мусить розповсюджувати на всіх його суб'єктах, а саме на родину, заклад де навчається учень, найближче оточення. Нажаль в сучасному випадку тільки навчальний заклад спроможній відшкодувати недоліки сімейного виховання: «Звичайно ж, є важкі, дуже важкі сім'ї. Але я працював у школі не один десяток років, не зустрічав батьків невинуватих, не зустрічав людей,

у душі яких не залишилось б доброї іскри. Перетворювати цю іскру в яскравий смолоскип – ось у чому болісно важке, але благородне завдання педагогів» [14].

Виховний процес в навчальному закладі важковиховуваних дітей втілюється в трьох головних типах діяльності: навчальній, громадсько – корисній, тру вії.

В.О.Сухомлинський писав, що: «звичайні методи і прийоми виховання, які дають добрі результати з основною масою дітей, до важких дітей застосовувати марно, треба шукати якісь інші, особливі методи і прийоми виховання» [14].

Для кращого процесу розвитку підлітка потрібно викликати, розвивати в учня інтерес, прагнення знань, здивування перед секретами природи та навколишнім світом.

Також у вихованні важливо говорив В.О.Сухомлинський, щоб: «людина уже в роки дитинства збагнула істину: тільки праця творить честь, гідність особистості; в праці людина виражає себе в колективі, праця дає моральне право судити про інших людей» [15].

Вивчення педагогічних надбань В.О.Сухомлинського, пов'язаного з усвідомленням важливості дітей і проблем дитячого розвитку, надає змогу схарактеризувати основні вказівки для роботи з ними:

- сформулювати для педагогічно занедбаних учнів атмосферу дружелюбності, любові, миру і духовності;
- сприймання педагогічно занедбаного учня таким, яким він є, сприйняття процвітання в підлітка всього найкращого;
- створення доброзичливих відносин з важкими учнями на основі шанобливого ставлення до них;
- переконування родини важких учнів у необхідності корекції та змінювання своєї поведінки, свого власного життя.

Отже, якщо дотримуватися певних вказівок, потрібно оригінально користуватися розумним джерелом педагогічної майстерності великого педагога то

можливо досягти успіху в навчанні, вихованні та перевиховання педагогічно занедбаних дітей та підлітків.

2.2. Робота вчителя з педагогічно занедбанними дітьми

Класному керівнику потрібно розуміти та не допускати появи педагогічної занедбаності під час навчально – виховній діяльності школи. Ця подія обумовлена недосконалістю особистісного ставлення до таких учнів, недостатнього педагогічного такту у деяких вчителів, це все може статися причиною появи другорічників та до прогулів уроків.

Успіх роботи класовода та педагогічно занедбаного учня значною мірою залежить від особливостей запобіжних засобів школи. Учень не виявляє та не хоче розуміти доречність закономірностей педагогічних впливів на нього. Він швидше за все оцінює такі дії, як порушення його особистості, що може викликати його заперечення або розлючення.

Педагогічно занедбанні учні відрізняються ізольованістю від інших членів однокласників. Хоча дослідження говорить, що у більшості випадків, коли важковиховуваних відрізняється психічно енергійним спрямуванням, то його відношення в класі покращується і мають значний вплив на інших учнів. Важковиховувані учні відчують себе набагато дорослішими аніж є насправді. Такі учні прискіпливо відносяться як до себе так до своїх якостей, розуміють свої негативні ознаки та не мають шлях ля їх позбавлення. Для таких учнів характерна перевага у фізичному розвитку та рішучому настрої, такі енергійні важковиховувані підлітки мають повагу серед однокласників. Між собою вони більше згуртовані, мають міжособистісні відносини. Пропускаючи заняття важковиховувані учні потім мають негативні наслідки. Порівнюючи з занедбанними учнями, важковиховувані мають чітку визначену мету прогалин в занятті: відсутність зацікавленості до уроків, знижений пізнавальний інтерес до навчання, злість до класного керівника, не різноманітність шкільного життя, заміна класного керівника колегою, пропуски уроків «за компанію», спроба утвердитися серед однокласників, замість занять

бажання займатися улюбленою справою, жага переглянути цікавий фільм, сімейні обставини, збіг у часі з позакласним заняттям, манера прогулювати, поганий настрій, виснаження, лінь, апатія. Перш за все добре, що такі підлітки розуміють свої дії, мають відповідно до своїх вчинків стимул і сталий механізм їх розв'язання.

Труднощі важковиховуваності – це передусім проблема відношення о особистості з деякими відхиленнями в поведінці зі сторони оточуючих.

Перш за все важковиховуваний учень мусить відгукуватися на позитивні емоції. Тому класоводу потрібно авансувати позитивні відношення до учня молодшого та підліткового віку.

Потрібно справу особистісного відношення до дії учня доповнювати ось такими ситуаціями, як «організація успіху навчання», «включення до цікавої роботи» при цьому потрібно підлітку надавати можливість сприймати особистісну відповідальність за свої вчинки, які в нього асоціюються з такими психічними рисами, як почуття дорослості, самостверженість. На таку подібну позитивну особливість темпераменту важковиховуваного підлітка повинний спиратися класний керівник при проведенні з ним корекційної роботи. У широкому плані ця робота полягає в поясненні учневі його індивідуальних психологічних особливостей, приєднувати його до власного самоаналізу, догляд за особистісними вчинками, їх результатами, майбутнє розуміння та саморегулювання своєї поведінки. Це допоможе учневі визначити свої помилки та знизити їх у власних вчинках, реакціях, діях, створювати достатній адекватний тип поведінки з однокласниками та дорослими.

Виховна робота класовода в цьому напрямку може відбуватися за такою орієнтованою програмою:

- вивчення рівня розвитку класного колективу;
- вивчення відносин учнів між собою, з педагогами та батьками;
- вивчення громадської думки в колективі;
- вивчення настою та традицій класного колективу;

- вивчення рівня впливу на учнів неформальних лідерів та мікрогруп;
- вивчення індивідуальних психологічних якостей «важких» учнів;
- анкетування учнів на різні теми, такі як, «Ваш клас», «Ви і ваші вчителі», «Ви і ваші батьки»;
- анкетування підлітків з важкою поведінкою на тему «Важкий підліток»;
- класні збори на тему «Морально – психологічний клімат у колективі та шляхи його оздоровлення»;
- збори учнів з батьками на тему «Наші взаємини та їх вплив на успішність і поведінку учнів»;
- здійснення активних форм роботи (диспути, вікторини, літературні та тематичні вечори, дискусії) які спрямовані на формування в підлітків загальнолюдської моралі;
- проведення індивідуальних форм робіт з учнями, які мають відхилення у поведінці та з неформальними лідерами [10].

Педагогічна корекція може виконуватися як і з окремим учнем індивідуально так і з всім колективом класу.

Головне ставити учневі таку ситуацію, яка вимагає від них найбільших знань та пояснень між фактами, що спостерігалися і виявленими знаннями.

Окремі класні керівники невірно вважають, що індивідуальний підхід потрібно втілювати лише до важковиховуваних підлітків або до порушників норм і правил поведінки. Авжеж це потрібно робити, але слід слугувати повноцінному розвитку особистості кожного учня.

Дані, які отримав класовод про основні інтереси та вподобання свої учнів, вони допоможуть йому визначити та правильно організувати їхню активну діяльність (навчальну, трудову, спортивну, образотворчу) у тих видах, де їхня праця буде найвищою. При цьому потрібно відмічати всякі досягнення учнів, давати знати про них класному колективу.

Для того щоб добути успіху в корегуванні деяких негативних вчинків, помилок у поведінці учня, потрібно налаштувати контроль за проведенням його вільного часу, за кроком розуміння та прийняття ними норм і правил поведінки і виконання їх у школі та вдома.

Педагогові потрібно обов'язково знати належність кожного учня до постійних угруповань за межами території школи, та у такому випадку потрібно своєчасно коригувати, а саме, приєднувати підліткам звичку доброзичливого спілкування, прищеплювати їх до прийомів саморегуляції, самоконтролю, самовиховання.

Самовиховання в учнів досягає заключної мети, коли підліток має приблизно ясну програму та опановують певні прийоми.

До курсу самовиховання важковиховуваного учня можна вводити до складу малу самохарактеристику та запис у певному порядку їх недоліків у тих видах діяльності, де підлітки здебільшого виявляються. Приміром, у підлітковому віці можливі ефективні бесіди з такою тематикою: «Якими мають бути взаємини між хлопчиками й дівчатками?», «Кого можна назвати справжнім другом?», «Як перебороти свої недоліки» [9].

Рекомендовані методичні матеріали покращуються педагогом при виконанні індивідуальної роботи з важкими учнями.

Класовод підтримає учнів, яким необхідна корекція, до процесу виховання, вчить їх порядку розумових та вольових прийомів у такому порядку:

1. Аналіз якостей, які рекомендовано посилити чи послабити.
2. Розробити вправи для розквіту чи зниження певних рис.
3. Їх включення до щоденного плану (контролювання своєї поведінки протягом певного періоду).
4. Пильнування когось із рідних за вашим поліпшенням (навіть однокласники спостерігатимуть, що ти змінився).
5. Щоденна ревізія за дотриманням наміченого плану [9].

Система прийомів самовиховання особистості підлітків передбачає відношення до інших, а саме: постійно проявляти шанобливе ставлення до однолітків; пробувати рахуватися з бажанням інших; час від часу намагатися

підкоряти особистісні інтереси колективним бажанням; ніколи не зачинати розмову з товаришем з акцентуванням його слабких сторін; навчати в собі здатність слухати співрозмовника; відчувати переживання; пробувати ставити себе на його місце; постійно шанувати почуття гідності товариша, однокласника, однолітка, яким би він не був, сприймати людину такою, якою вона є, не намагатися знайти в ній тільки негативні риси, і не робити з неї ідеалу.

Допомагаючи важковиховуваному підлітку, ставлячи його у відповідні до його необхідності та інтересів, хисту і психологічних якостей проблемні ситуації, вчитель заохочує прояв таких приємних соціально – психологічних рис, як адекватна самооцінка, надійність, доброзичливість, ініціативність.

2.3. Дослідження проблеми педагогічної занедбаності дітей в школі

Системна робота школи з важковиховуваними учнями має об'єднуватися з національним вихованням і прогнозувати цілеспрямовану, взаємопов'язану роботу від директора школи до бібліотекаря й медперсоналу.

Головний контроль в цій системі це – класні керівники. Основним в цій роботі є наполегливість учителя з 1-го по 11-й клас, який глибоко вивчатиме особистість і зможе дібрати найефективніші системи впливу.

Класоводи мають вивчати та вести обліковий запис важких учнів. На кожного важкого учня класовод заводять особовий щоденник спостережень, в який занотовує соціально – психологічно характеристику учня. В цьому щоденнику класний керівник зазначає причини появи важковиховуваності, як вони виявляються, помічає позитивні та негативні риси особистості, якість родинного виховання. Раз на півріччя робить висновок про отриманий результат виховної праці та робить подальший план роботи з такими учнями надалі.

Також до зобов'язань класовода входить вивчення вподобань, здатність, хист важких учнів і приєднувати їх до праці в колективі, спортивних гуртках як у школі, так і позашкільних центрах.

Робота із батьківським комітетом класу, з сім'ями важковиховуваних учнів, неблагонадійними родинами повинна бути спрямована на підвищення їх педагогічних знань, на надання конкретної індивідуальної методичної допомоги [12].

За сучасних соціально – економічних умов величезне спостереження надається превентивному вихованню. Ця концепція направлена на цілеспрямований вплив особистості, на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику і корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей і підлітків на їх допомогу і захист [12].

В межах навчального закладу мусить реалізуватися виховний процес важковиховуваних учнів ось таким чином:

1. Директор навчального закладу набуває певної інформації про учнів школи, вивчає мотиви важковиховуваності, попередню практичну роботу з такими учнями, формулює подальші плани на поліпшення праці з ними та їх родиною.

2. Подальшу виховну роботу з важкими учнями готує заступник директора школи з виховної роботи. Він координує і погоджує план роботи навчального закладу з планами роботи класоводів.

3. Класоводи розкривають та вивчають вподобання, хист, здібності важких дітей, приєднують їх до позакласних та позашкільних занять.

4. Психолог виконує психологічну профілактику і корегує поведінку підлітків.

5. Індивідуальну підтримку надають учням вихователі, з цілю припинення прогалин у навчанні.

6. Педагог – організатор спонукає брати участь у різних гуртках, клубах, товариствах за уподобаннями у навчальних та позашкільних закладах.

7. Організація учнівського самоврядування приєднують важких підлітків до різноманітних типів суспільно корисної праці, виконання доручень.

8. Працівник бібліотеки розробляє план читацьких захоплень важких учнів.

9. Медперсонал надає класоводам дані про фізичний стан здоров'я, застерігає про нервово – психічні відхилення в учнів якщо вони є [12].

Необхідно найдійовіший та нестандартний підхід в праці з такими учнями, також неймовірне старання та здатність вчителів. Але головне це – любов до дітей та до своєї роботи.

Потрібно порушити наявні стереотипи відношення до таких учнів та розпочати працювати по – новому. Кожен раз на початку уроку класний керівник мусить цікавитися настроєм учнів, їхньою зацікавленістю, бажання зробити щось нове на уроці. А по закінченню уроку цікавитися, що не вдалось виконати, чому, де учень зупинився на якому етапі.

Для покращення ефективності праці з учнями, необхідно залучити батьків до виховного розвитку. Якщо батьки не мають бажання йти на зустріч школі, то педагог мусить сам іти о них. Під час зустрічі з родиною учня, педагог надає велике значення бесіді, потрібно бути обачливим, щоб батьків нічим не образити. Слід аналізувати труднощі, які їх бентежать, щоб вони хотіли змінити, як допомогти своїй дитині. Перші кроки потрібно робити поступово. Наприклад, домовитися з батьками важких учнів, щоб вони щоранку будили дитину до школи, робили смачний сніданок, під час вечері ненав'язливо цікавилися шкільною роботою.

Потім батьки розпочинають бачити свою цінність, що педагог зацікавлений у вдалому розвитку учня. Родина зрозуміла, що може досить багато допомогти своїй дитині. І прийде час, коли батьки по особистому бажанню прийдуть до школи.

Велике значення має, щоб батьки самотужки почали говорити про труднощі дітей, навчального закладу, щоб починали консультуватись один з одним, ділилися досвідом.

Після такої праці буде відчуватися великі зміни у відношенні не тільки батьків, а також учнів до школи. Отже, завдання школи і педагога має на меті надати поміч дитині стати щасливою. Кожні батьки уважні в досягненні успіхів своєї дитини, їм потрібно наштовхнути, як це виконати. Функція класовод у цьому процесі – взаємодія з учнями та батьками.

ВИСНОВКИ

В дипломній роботі дослідивши проблему системи роботи класовода з педагогічно занедбанними дітьми, ми дійшли таких висновків:

1. Важкий підліток – це така дитина, яка хоче відчувати необхідність та підтримку серед сім'ї та родини. В якій виникає порушення в моральному та розумовому розвитку. Дитина не народжується педагогічно занедбаною, якою вона стає такою під впливом різноманітних чинників таких, як неправильне виховання, проблема впливу батьківської сім'ї, небезпечних умов, які оточують дитину ще з малку і до семи – восьми років. У цей час розпочинається деформація дітей, тож під дією несприятливих умов з'являються негативні для розвитку дітей ціннісні настанови

2. Одними з центральними причинами появи педагогічної занедбаності учнів є:

- Упущення наступності в діяльності дитячого садка і батьків, які розвивають, виховують дитину вдома;
- Відсутність ранньої психолого – педагогічної діагностики відхилень у поведінці;
- Несвоєчасне розкриття в дитини позитивних та негативних якостей;
- Дефіцит захисту і наданням допомоги дитині в процесі її розвитку.

3. В.О. Сухомлинський давав пораду серйозно, пильно, витривало опрацьовувати, володіти розумовим, емоційним, моральним розвитком дитини, намагатися знаходити фактори, за яких дитина стала важкою. Використовувати такі виховні впливи, які б впливали на складність та особливість індивідуальної людини, різноманітно гальмують грубість, неповага, покару.

Вивчення педагогічних надбань В.О.Сухомлинського, пов'язаного з усвідомленням важливості дітей і проблем дитячого розвитку, надає змогу схарактеризувати основні вказівки для роботи з ними:

- сформулювати для педагогічно занедбаних учнів атмосферу дружелюбності, любові, миру і духовності;
- сприймання педагогічно занедбаного учня таким, яким він є, сприйняття процвітання в підлітка всього найкращого;
- створення доброзичливих відносин з важкими учнями на основі шанобливого ставлення до них;

4. Для того щоб добути успіху в корегуванні деяких негативних вчинків, помилках у поведінці учня, потрібно налаштувати контроль за проведенням його вільного часу, за кроком розуміння та прийняття ними норм і правил поведінки і виконання їх у школі та вдома. Давати важкому учневі поміч, приєднувати до значених йому вподобань та потреб, здібностей і психологічних рис проблемних ситуаціях, класовод спонукає до вияву корисних соціально – психологічних якостей, як відповідальна особистість, доброзичливість, енергійність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бизяева А. А. Психология думающего учителя: педагогическая рефлексия. Псков: ПГПИ им. С. М. Кирова, 2004. 216 с.
2. Жирякова А. Методичне забезпечення виховної роботи в школі. Завуч, 2001. № 4.
3. Єрмак Л. Виховання особистості в сучасній школі. Директор школи. 2002. № 5.- С. 53-54.
4. Комісарова Т. Особливості педагогічного управління сучасним виховним процесом. Рідна школа. 2001. № 5. С. 5-7.
5. Кравцова Э.М. Формы и метода работы с подростками. – К.: Вища школа, 1986.
6. Максимова Н., Диденко Г. Основа воспитательной работы школы. Народное образование. 2000. № 3. С. 78-80.
7. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. К., 1990.
8. Маленкова В. Воспитание: взаимодействие с семьей школьника. Домашнее воспитание. 2002. № 1. С. 10-15.
9. Методичні рекомендації щодо виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах у 2003-2004 навч. році. Лист МОіН України. № 1/9-247 від 03.07.2003 р.
10. Падалка О. С., Нісімчук А. С., Смолюк І. О., Шпак О. Т. Педагогічні технології. К., 1995.
11. Парфенова И., Казакова Е. Организация сотрудничества семьи и школы. Воспитание школьников. 2002. № 3. С. 25-28.
12. Рабченко Т. Управління роботою педагогічного колективу з превентивного виховання учнів. Освіта і управління. 1999/2001. Т. 3. Число 4. С. 33-39.
13. Сорока Г. Аналіз виховної роботи у школі. Управління школою. 2002. № 5. С. 17-23.

14. Сухомлинський В.О. Як Виховати справжню людину. Вибр. Твори: в 5 т. К., 1976. Т.2.
15. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. К., 1978.
16. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1976.
17. Титаренко Т.М. Какие разные дети. – К.: Рад. школа, 1989.
18. Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам. / Пер. з англ. В. Хомика. – К.: Либідь, 2003.
19. Трудный подросток. / Под. ред. Г.А. Уманова. – Алма-Ата: Рацан, 1990.
20. Трудный подросток: причины и следствия. / Под ред. В.А. Татенко. – К.: Рад. школа, 1985.
21. Турищева Л.В. Виховання „важких” школярів //Виховна робота в школі.- 2005.- №4(5) квітень.- с.37-38.
22. Чабан О. У пошуках вирішення проблеми „важких дітей” // Рідна школа. – 2003. - №4. – С.19-21.
23. Шилова Т.А. Психодиагностика и коррекция детей с отклонениями в поведении / Т.А. Шилова. – Изд. 2-е. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 176 с.
24. Шитова Т. Неуправляемый ребенок. // Воспитание школьников. – 2002. - №10. – С.41-42.

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклад заняття «Аліса у Задзеркаллі», яке може провести соціальний педагог з важковиховуваними підлітками школи-інтернату. Мета даного заняття – формування у вихованців адекватної самооцінки, толерантності, емпатії, позитивного ставлення до себе та оточуючих, формування вміння домовлятися; показати можливості спілкування як засобу врегулювання конфліктів і налагодження стосунків, здійснення спільної діяльності, що, у свою чергу, сприяє розхитуванню стереотипів сприйняття й поведінки.

Заняття розраховане на 3 години з перервами між вправами; оптимальна кількість учасників - 15 осіб.

Зміст заняття:

1. Представлення тренера.
2. Правила. Очікування.
3. Знайомство учасників: «Павутиння».
4. Вправа «Живі руки».
5. Вправа «Образи».
6. Міні лекція «Толерантність».
7. Вправа «Чарівна лавка».
8. Групове малювання.
9. Завершення «Чемодан у дорогу».

Правила групового заняття:

1. Пунктуальність.
2. Добровільність.

3. Персоніфікація.
4. Доброзичливість.
5. Один говорить - усі слухають.
6. Обговорювати дію, а не особу.

Знайомство учасників

Мета: познайомитися учасникам групи у нестандартний спосіб; активізувати сумісну діяльність, визначити взаємозв'язки всередині групи.

Хід: усі сидять або стоять у колі близько один до одного.

Ведучий тренер (ВТ): «У кожного з вас є можливість назвати своє ім'я та щось розповісти про себе, наприклад, чим ви любите займатися, ваш улюблений фільм тощо. Подумайте, що б ви хотіли розповісти про себе».

Починає ВТ, він бере клубок ниток, і розповівши щось про себе, тримає вільний кінець нитки у руці та кидає клубок будь-кому в групі. По закінченні знайомства всі опиняються «у павутинні». Потім павутиння розплутується. Кожен учасник повертає клубок попередньому учаснику, називаючи його ім'я, доки клубок не повернеться до ВТ. (У процесі розплутування нитка може заплутатися. Таку ситуацію можна прокоментувати з гумором – сказавши, що члени групи вже тісно зв'язані між собою). *Обговорення:* Чому ми сплели таке павутиння? Що ви відчували під час вправи? Чия розповідь вас зацікавила? Чи важко було говорити про себе, чому?

«Образи»

Мета: дати можливість відчути емоції, які виникають в учасників під час спілкування, коли їх змушують діяти відповідно до стереотипів.

Хід: озирніться навколо себе, подивіться на учасників групи та спробуйте уявити, хто як плаче. Скажіть кого легко уявити як він виглядає розгубленим; як хитрує; як ображається; коли він є королем, що сидить на троні; романтичним

героєм (героїнею). Під час називання тренером образу група називає того чи іншого учасника.

Обговорення: Що залежало від уяви, а що від особистості того хто був образом? Про що можна сказати, якщо одну людину можна легко побачити в певному образі, а іншу важко? Якими були ваші відчуття під час вправи?

Групове малювання

Мета: ця вправа дозволяє кожному у групі зробити свій внесок у створення малюнка; дозволяє виявити взаємовідносини у групі та вплив одних учасників на індивідуальний досвід інших.

Хід: кожен учасник бере аркуш паперу та кольорові олівці, всі сідають по колу. Кожен починає малювати те, що вважає за потрібне. За сигналом тренера (приблизно 5 хвилин) усі передають свої початі малюнки ліворуч та отримують інші малюнки від сусіда праворуч. Після цього кожен продовжує отриманий малюнок, ніби це його власний, вносячи у нього які завгодно зміни та доповнення. За наступним сигналом (5 хвилин) малюнки знову передають наліво та отримують справа і доповнюють їх. Так продовжується доки кожен не отримає малюнок, який почав. Учасникам пропонується усвідомити відчуття, що виникають у них, коли вони сприймають як було продовжено те, що вони почали. Кожен може залишити чи змінити намальоване іншими.

Обговорення: Які враження є у вас від «нового» вигляду вашого задуму? Чи легко було вам малювати у такому швидкому ритмі чужі картини? Як ви відчували себе під час малювання?

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Кравченко Богдана Олександрівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування; надавати згоду на:
- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
- надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
- не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

22.03.2021

(дата)



(підпис)

Богдана Кравченко

(ім'я, прізвище)